

BARRY STRAUSS

Opstand IN Judea

JOODS VERZET TEGEN DE ROMEINEN
63 V.CHR. ~ 136 N.CHR.

Pompeius, Pacorus en Herodes

De zestig jaren tussen 63 en 4 v.Chr. zouden tot de meest dramatische gaan behoren in de annalen van het Joodse volk, een volk dat al een geschiedenis van openbaring, verbanning, terugkeer en revolutie had gekend. Deze zes decennia zetten het leven in het Joodse thuisland Judea volledig op de kop. Begin 63 v.Chr. was Judea vrij en onafhankelijk. Tegen het einde van het jaar was het een vazalstaat van het Romeinse Rijk. De volgende vijftientig jaar kreeg Judea te maken met een invasie van Rome, daarna van Parthië, en vervolgens weer van Rome. Nadat de Romeinen uiteindelijk hun heerschappij hadden gevestigd, installeerden ze een Joodse usurpator als koning. Hij bestuurde het land met ijzeren vuist en met een voorkeur voor despotische grootsheid. Hij herbouwde de tempel in Jeruzalem en gaf Judea ruwweg de omvang terug die het eeuwen eerder onder de koningen David en Salomo had gehad. Maar de prijs daarvoor was tirannie en, vanuit Joods gezichtspunt gezien, buitensporige concessies aan Rome en de cultuur van de Grieken, die een groot deel van de stedelijke bevolking in de vazalstaat vormden. De Grieken steunden Rome enthousiast als tegenwicht voor hun Joodse burens. Sommige Joden collaboreerden met Rome, maar andere predikten verzet of hielden zich actief bezig met opruiing en geweld. Toen Romes vazalkoning in 4 v.Chr. overleed, ging de opruiing over in regelrechte rebellie. Het was een dramatische periode, maar een van de belangrijkste gebeurtenissen met verstrekkende gevolgen vond in stilte plaats. Aan het eind van deze periode, misschien in 4 v.Chr., werd de grondlegger van een van de grote wereldreligies in Betlehem geboren.

Judea vóór Rome

Ongeveer zeshonderd jaar voor het begin van onze jaartelling – voor de geboorte van Christus, voor christenen – gingen de Joden¹ in ballingschap. Het Neo-Babylonische Rijk plunderde Jeruzalem, vernietigde de tempel en deporteerde de Joodse elite naar Babylonië. Een paar decennia later overwon een nieuw, machtig volk, de Perzen, de Neo-Babyloniërs. De Perzische heerser, Cyrus de Grote, is een van de grote grondleggers van een machtig rijk. We hebben geen idee hoe hij eruitzag. We moeten het doen met een reliëf in zijn paleis van een beschermengel met vier vleugels, groot, koninklijk en imponerend, en met zijn graftombe, een getrapte piramide in het zuidwesten van Iran, die ooit een gouden doods-kist bevatte en een bank bekleed met paars geverfde huiden.

Cyrus liet de Joden uit ballingschap terugkeren. Volgens de Bijbel gaf hij de Joden de vrijheid om naar Jeruzalem terug te keren: ‘Laten al diegenen onder u die tot zijn volk behoren, zich met de hulp van hun God naar Jeruzalem in Juda begeven om er de tempel van de HEER weer op te bouwen, de God van Israël, de God die in Jeruzalem woont.’² Veel van de ballingen gingen op het aanbod van Cyrus in. Het was ongeveer zeventig jaar na de verwoesting van Jeruzalem. De teruggekeerden begonnen de stad langzaam weer op te bouwen, en uiteindelijk herbouwden ze de tempel.

Op het eerste gezicht leken de Judeeërs op de andere volken in de regio. Ze hadden veelal een olijfkleurige huid en zwart haar. De mannen droegen baarden, de vrouwen bedekten hun haar. (Het keppeltje voor mannen kwam pas later.) Zoals overal elders in het oude Middellandse Zeegebied bestond hun dagelijkse kleding uit een wollen tuniek die met een gordel om het middel werd gedragen, met daaroverheen een mantel die voor de vrouwen gekleurd was en wit voor de mannen. Sandalen waren het basisschoeisel.³

Een nauwkeuriger blik leerde dat deze mensen vaak anders waren. In de oudheid werden vrouwen over het algemeen geacht zich zedig te kleden, maar van Joodse vrouwen werd verwacht dat zij in het openbaar een sluier droegen en hun haar verborgen hielden. Sommige Joodse mannen droegen een mantel met franjes (*tzitzit*) aan alle hoeken. Mannen noch vrouwen droegen kledingstukken waarin wol en linnen gemengd waren. Joodse mannen droegen soms in de privéomgeving, of ook in het openbaar, *tefilin*, leren gebedsriemen.⁴

Het waren gebruiken in navolging van de wetten uit het heilige boek van de Joden, de Thora, oftewel de vijf boeken van Mozes. Zij getuigden

van de aanbidding van God, de enige godheid die de Joden vereerden, wat hen onderscheidde in een wereld van polytheïsme.⁵ God, de Thora en de tempel waren 'de drie pilaren van het oude jodendom', zoals een geleerde het uitdrukte.⁶

De Joden waren niet onafhankelijk. Judea (of correcter in die periode, Yehud) was een bestuurlijk district van het Perzische Rijk onder toezicht van een regionale gouverneur.⁷ Toch voelden veel Joden dat ze alle vrijheid kregen die ze nodig hadden. Ze mochten in hun thuisland wonen en hun God in zijn huis, de tempel in Jeruzalem, vereeren. Politieke onafhankelijkheid was niet nodig en zelfs niet wenselijk: het was beter om een goede beschermheer te hebben. Judea was een kleine staat, een schaap in een wereld van imperialistische wolven. En Perzië, dat met lichte hand regeerde, was een goede herder.

De hoogste gezagsdrager in Judea was de hogepriester, die zowel over religieuze als over politieke zaken ging. Hij werkte met een raad van oudsten. Het volk had geen koning, en veel Joden waren daar blij om. De monarchie was een ongemakkelijk instrument voor een volk dat God als koning had. Niettemin hadden de Joden in het verleden koningen gehad, zowel goede als slechte, en ze zouden weer koningen krijgen.

Judea overleefde tweehonderd jaar totdat het Perzische Rijk werd overvallen door de Macedonische koning Alexander de Grote. Na de dood van Alexander ging het landje van de ene opvolgerstaat naar de andere. De steden langs de Middellandse Zee kust en ten oosten en ten zuiden van het Meer van Galilea behoorden grotendeels tot de niet-Joodse, Griekse cultuurkring. In een aantal ervan hadden de veteranen van Alexander zich gevestigd. Ook de Joden voelden de invloed van de Griekse cultuur. Het hellenisme vertegenwoordigde de vooruitgangsgolf; dat was althans de opvatting van een deel van de Joodse elite. Zij werkten met de Grieks-Macedonische koning van Syrië samen om Jeruzalem in een niet-Joodse stad te veranderen en de Joodse religie op een pad naar uitsterven te zetten. Maar een opstand in 167 v.Chr., onder leiding van de priesterfamilie van de Makkabeeën, verdreef de Syriërs uiteindelijk uit Judea. Rond 140 v.Chr. was Judea semiautonoom, en in 116 v.Chr. werd het een onafhankelijke staat. Het succes berustte echter op de zwakheid van de Syrische staat, die in wezen een lange en langzame doodsstrijd doormaakte.

De Makkabese broers en hun nakomelingen regeerden eerst als prinses, maar uiteindelijk namen ze de titel van koning aan. Ze kregen ook steun van een vergadering van priesters en notabelen om hogepriester te worden, een erfelijk ambt. Hun dynastie was bekend onder de naam

Hasmoneeën.⁸ Zij legden nadruk op de Thora en de tempel, maar omarmden ook aspecten van de Griekse cultuur.

Er ontstonden minstens drie Joodse groeperingen onder de Hasmoneeën; en ongetwijfeld waren er nog andere die voor de historische overlevering verloren zijn gegaan.⁹ De sadduceeën, of ‘rechtvaardigen’, vertegenwoordigden de erfelijke priesterstand die schitterende gewaden droeg en de rituelen en offers in de tempel uitvoerde. De sadduceeën vormden een aristocratie die de letter van de wet in de Thora strikt navolgde. De essenen (de betekenis van de naam is onbekend) stonden aan het andere uiteinde van het religieuze spectrum. De leden van deze kleine, separatistische sekte meenden als enigen de waarheid in pacht te hebben en de ware Joden te zijn. Ze woonden in monastieke gemeenschappen zoals die in Qumran in de woestijn van Judea, die de beroemde Dode Zeerollen maakte, papyrusdocumenten die na hun ontdekking halverwege de twintigste eeuw onze kennis van het oude jodendom en vroege christendom radicaal hebben veranderd. Zij leefden als asceten en droegen kleding van wit linnen als teken van zuiverheid. Ze volgden de Joodse wet nauwgezet, maar aanbaden God niet in de tempel, die naar hun opvatting corrupt was geworden.

Veel wat de essenen schreven valt in de categorie van apocalyptische geschriften, naar het Griekse woord *apokalupsis* dat ‘openbaring’ betekent. De essenen waren slechts een van de vele Joodse groeperingen die in deze tijd vaak in apocalyptische termen dachten. De vier eeuwen tussen 200 v.Chr. en 200 n.Chr. markeren een periode van apocalyptische geschriften in de joodse en later ook christelijke cultuur. De auteurs ervan schreven alsof zij in de laatste generatie voor het eind der tijden leefden. In hun ogen waren natuurrampen zoals aardbevingen tekenen van een grotere, kosmische verandering. De geschiedenis zou haar hoogtepunt bereiken. De heerschappij van verdorvenheid zou vervangen worden door een nieuwe en rechtschapen wereld.

De derde groep noemde zichzelf wijzen of schriftgeleerden – strikt genomen werd het woord ‘rabbi’ niet voor het midden van de eerste eeuw n.Chr. gebruikt – maar ze zijn beter bekend onder het negatieve label waarmee hun tegenstanders hen aanduidden: de farizeeën, of ‘separatisten’. Het waren leraren en geleerden die het jodendom aan de gewone man wilden verkondigen. Sommige farizeeën waren priesters, maar de meeste niet. Ze kleeadden zich als de andere Joden, maar droegen langere franjes aan de hoeken van hun mantels. De farizeeën geloofden dat de geschreven wetten van de Thora moesten worden geïnterpreteerd door

middel van de mondelinge wet die volgens hen door God op de berg Sinai aan Mozes was gegeven en via de generaties was doorgegeven. Ze erkenden het belang van de tempel, maar propageerden de synagoge als plaats om te bidden en delen van de Thora te lezen. De farizeeën wilden heiligheid onder het volk verspreiden, en ze waren er geliefd om. Ze waren verreweg de populairste groepering van de drie. Zoals de meeste mensen hadden ze bezwaar tegen vreemde overheersing, maar ze gaven de voorkeur aan een tolerante vreemde heerser boven een goddeloze Joodse overheid.

De Romeinse legioenen komen

De Hasmoneeën breidden hun macht in alle richtingen uit en maakten een regionale macht van Judea. Galilea, Gaulanitis (ongeveer de huidige Golan-regio van Israël), de Middellandse Zeekust, Idumea, Perea (ruwweg het huidige centrale deel van de Westelijke Jordaanoever), en gebieden in Zuid-Libanon en Syrië gingen allemaal deel uitmaken van de Hasmonese staat. Het centrale deel van het land, en het originele thuisland van de Joden, was bekend als Juda. Het had een omvang van ongeveer 2600 vierkante kilometer, qua omvang vergelijkbaar met het grondgebied van het oude Athene (Attica). Er zijn geen accurate bevolkingsstatistieken voor het land beschikbaar, maar het schriftelijke en archeologische bewijsmateriaal suggereert de volgende gegevens: Juda was vrijwel uitsluitend Joods. Jeruzalem was de belangrijkste stad van Juda en de nationale hoofdstad, maar de meeste mensen woonden in dorpen. Galilea, Perea en Idumea hadden waarschijnlijk Joodse meerderheden. Op de rest van het platteland waren de Joden talrijk.¹⁰ De steden hadden Joodse minderheden maar waren grotendeels niet-Joods en Grieks. Het land was rijk, bruisend en verdeeld.¹¹

In de eerste eeuw v.Chr. was zelfs de heersersfamilie in Judea verdeeld. Twee broers vochten om de troon. Uiteindelijk riep een van hen de hulp in van een supermacht – Rome. Het leek een slimme zet. Judea bevond zich al sinds 160 v.Chr. in de Romeinse invloedssfeer, dankzij een alliantie tussen de Makkabeeën en Rome. De laatste steunde de Joden tegen de Greco-Syriërs en hielp ze hun onafhankelijkheid te veroveren. Maar Romeinse steun was nooit gratis. Wat hen betrof, was Judea vrij – dat wil zeggen: vrij om Rome te gehoorzamen. In 63 v.Chr. veroverden de Romeinse legioenen Judea's buurman Syrië. Het Romeinse Rijk strekte zich

nu uit van de Atlantische Oceaan tot aan de Eufraat. Het Joodse gebied grensde aan een reusachtig imperium.

De veroveraar van Syrië was Gnaeus Pompeius Magnus, oftewel Pompeius de Grote, op dat moment de succesvolste Romeinse generaal. Pompeius was knap, zelfverzekerd en ijdel. De mensen zeiden dat hij op Alexander de Grote leek, en Pompeius deed niets om de vergelijking te relativeren. Hij was een meester op het gebied van de logistiek en diplomatie en was trots op alle koningen, consuls en vorsten die bij hem in het krijt stonden. Hij leek aantrekkelijk en statig, maar schijn kan bedriegen. De generaal was berucht om zijn wreedheid. Als jonge aanvoerder kreeg hij de bijnaam 'de tienerslachter'.¹²

Beide koninklijke broers en andere Joodse leiders reisden naar Damascus om hun zaak te bepleiten bij Pompeius, die een grote omkoopsom van een van hen aannam, maar zich verder op de vlakte hield. Hij overwoog ook een derde mogelijkheid. Een delegatie van meer dan tweehonderd vooraanstaande Joden zocht hem op en vroeg om volledige afschaffing van de monarchie. Ze zeiden dat ze de Hasmoneeën nooit als legitieme vorsten hadden geaccepteerd. Zij gaven er de voorkeur aan geregeerd te worden door de priesters en de oudsten, zoals in het verleden, en ze zeiden dat ze in eigen land veel steun genoten. Pompeius koos de zwakkere van de twee broers, Hyrcanus, die van de drie de plooibaarste optie leek te vertegenwoordigen. En dus vielen de Romeinen Judea binnen.

Pompeius trok met zijn leger Jeruzalem binnen, geholpen door de aanhangers van Hyrcanus. Maar ze moesten de Tempelberg nog innemen. In de zomer van 63 v.Chr. sloegen ze het beleg voor de berg die ze drie maanden later veroverden, waarbij wel 12.000 Joden werden gedood.¹³ Tot afschuif van de Joodse bevolking ging de zegevierende Pompeius het allerheiligste binnen, maar naar verluidt liet hij de schatten aldaar intact. De generaal strafte Judea keihard. Hij legde het land tribuut op, oftewel een belasting die aan agenten van Rome moest worden betaald. Ook nam hij het grootste deel van Judea's territorium in, met inbegrip van de toegang naar zee. Hij bevrijdde de Griekse steden in Judea van de Joodse heerschappij en gaf ze autonomie. De Griekse elites waren enthousiast, want zij hadden er een hekel aan gehad om door een Joodse koning te worden geregeerd. In een van de steden voerden ze bijvoorbeeld een nieuwe kalender in, te beginnen vanaf de bevrijding door Pompeius met het Jaar Een.¹⁴

Pompeius schafte de Joodse monarchie af. Hyrcanus moest een minder hoge titel accepteren, die van etnarch, oftewel provinciaal leider. De

generaal voerde de andere broer en zijn familie af naar Rome om mee te lopen in zijn triomftocht. Ook nam hij duizenden Joodse gevangenen mee naar Italië. Josephus, de grote historicus van de moeizame Joodse relatie met Rome, merkte bitter op: 'Voor Jeruzalem was het een ramp. Die ramp was veroorzaakt door de onderlinge strijd tussen Hyrcanus en Aristobulus. Zij waren de schuldigen. Wij hebben er onze vrijheid door verloren en zijn erdoor aan de Romeinen onderhorig geworden...' ¹⁵

Josephus is verreweg de belangrijkste bron voor de Joodse geschiedenis van deze periode. Hij wordt later in ons verhaal een belangrijke speler, zodat we een nadere kennismaking met de man tot dat moment kunnen uitstellen. Voor nu is het voldoende om te vertellen dat hij drie fases in zijn leven kende. In de eerste daarvan was hij de zoon van een lage priesterlijke familie in Jeruzalem. Zoals de meeste leden van zijn klasse colloboreerde hij met het rijk. Hij vertegenwoordigde zijn land tijdens een missie naar Rome waar hij keizer Nero ontmoette. In de tweede fase sloot hij zich aan bij de opstand van 66 n.Chr. Op de jonge leeftijd van dertig jaar kreeg hij grote verantwoordelijkheid om als gouverneur van Galilea de verdediging van dat gebied te organiseren. Het lukte hem niet, wat ons tot zijn derde levensfase brengt: hij werd weer collaborateur, en op grote schaal. Nadat hij persoonlijk getuige was geweest van de verwoesting van de stad waar hij van hield, ging hij naar Rome, waar hij de rest van zijn leven doorbracht. Hij werd een Romeins burger en leefde van een ruimhartige toelage van de keizer. De laatste dertig jaar van zijn leven ontpopte hij zich als een zeer productief schrijver. Zijn hoofdonderwerp was de Joodse geschiedenis, en zijn dubbele doelstelling was zijn volk te verdedigen en het te waarschuwen om nooit meer in opstand te komen tegen de brute en onweerstaanbare macht van Rome.

In grote lijnen kunnen we ons twee Joodse reacties op het verlies van hun vrijheid voorstellen. Voor sommigen verliep het verhaal zo: onder de Makkabeeën versloegen de Joden een machtig rijk en herwonnen ze hun voorvaderlijke vrijheid. Toen kwamen de Romeinen die hen weer tot slaven maakten. Nu moesten de Joden vechten om hun vrijheid te heroveren. En alles, van begin tot einde, was afhankelijk van Gods hulp. Anderen vertelden een ander verhaal: het was Gods wil dat de Romeinen de wereld veroverden, inclusief Judea. De Joden zouden zich daarbij moeten neerleggen. Opstand zou zelfmoord betekenen en zelfs goddeloos zijn.

Hoho, zou de eerste groep kunnen hebben gezegd, maar God heeft de Joden niet berooid achtergelaten. Weet je nog hoe de Pers Cyrus, een Iraanse koning, ons uit de gevangenschap in Babylon bevrijdde en ons naar ons thuis-

land liet terugkeren? Nu wonen en gedijen veel van onze Joodse broeders in het Oosten onder de heerschappij van een andere Iraanse dynastie, de Parthen. De Parthen hebben ook een rijk, en zij zijn de vijanden van Rome; de Parthen zullen de Joden helpen bevrijden, hetzij met hun eigen soldaten of door hun Joodse onderdanen toe te staan om ons te helpen. Waarop de tweede groep geantwoord zou hebben: *Dat is een droom! De Parthen gaan omwille van de Joden geen oorlog voeren met Rome.* Zo kan het debat verlopen zijn op de dag nadat Pompeius het allerheiligste had geschonden en Judea onder de Romeinse duim had gekregen. En zo kan het de volgende twee eeuwen zijn doorgegaan. Tussen 63 v.Chr. en 136 n.Chr. was het een hoofdthema van de Joodse geschiedenis of de Joden de harde hand van Rome zouden leren te verdragen of dat ze tot de dood toe zouden vechten om zich ervan te bevrijden.

In theorie heerste Hyrcanus nu over een Romeinse vazalstaat, maar de echte macht was in handen van zijn hardhandige bestuurder Antipater, een Jood uit Idumea die elke kans aangreep om zich als nuttig te bewijzen voor Rome. Hij volgde de Romeinse politiek nauwgezet en wisselde van partij als dat nodig was, waardoor hij in de burgeroorlog tussen Julius Caesar en Pompeius en zijn aanhangers in de senaat tussen 49-45 v.Chr. uiteindelijk aan de kant van de winnaar belandde. Pompeius delfde het onderspit in de strijd en werd vermoord. Antipater sloot zich in de oorlog bij Caesar aan, die hem in 47 v.Chr. beloonde door hem tot de hoogste beambte in Judea te benoemen. Het jaar daarop kwam een van de vier zonen van Antipater naar voren als de gesel van de Joden die tegen Rome hadden gevochten. Hij was door Rome aangesteld om Galilea, Samaria, en een deel van wat nu Libanon is te besturen. Zijn naam was Herodes.

Opkomst van de vrijheidsstrijders

Later, tijdens de Joodse Opstand, zou Josephus de Romeinse aanvoerder Titus citeren toen hij woest uitviel tegen de Joden: 'Al vanaf het moment waarop Pompeius jullie met geweld overmeesterde, zijn jullie constant bezig geweest onlusten te creëren.'¹⁶ Titus verwees misschien naar de Joodse steun voor Parthië, maar het is waarschijnlijker dat hij aan de inheemse Judese rebellen dacht. Die duiken in 46 v.Chr. voor het eerst in de historische annalen op. Rond die tijd beschouwden sommige Joden de Romeinen als de goddeloze overrompelaars van Judea bij uitstek, een rol die voorheen, in de tijd van de Makkabeeën, was weggelegd voor de Syriërs en andere Grieken.¹⁷

In 46 v.Chr. was Herodes gouverneur van Galilea. en hij nam het recht in eigen hand. Een groep Joodse guerrilla's streed tegen de Romeinen door niet-Joodse steden over de grens in de Romeinse provincie Syrië te overvallen. Door te laten zien dat de Romeinen niet in staat waren om dorpen in hun eigen provincie te beschermen, brachten de rebellen de macht van de gehate vijand een gevoelige slag toe. De leider van de strijders was ene Ezechias, uit een vooraanstaande familie van geleerden, hoewel de Romeinen en hun aanhangers hem als een terrorist zagen – letterlijk als 'roverhoofdman'.¹⁸ Voor veel Joden was hij een vrijheidsstrijder en vaandeldrager van het verzet tegen de Romeinse afgodendienaars en onderdrukkers.

Herodes nam de guerrilla's gevangen, inclusief Ezechias, en liet ze allemaal standrechtelijk executeren. Hij ontving een compliment van de Romeinse gouverneur van Syrië, maar een deel van de Joden in Galilea en Jeruzalem was woedend. De moeders van de slachtoffers gingen iedere dag naar de tempel om te bidden om gerechtigheid. Met tegenzin stemde de etnarch Hyrcanus er uiteindelijk mee in om Herodes door het Sanhedrin te laten berechten wegens moord.

Welke status het Sanhedrin precies had, was onderwerp van debat. Was het een politieke en gerechtelijke raad of een wetgevend lichaam voor religieuze zaken dat nu en dan ook functioneerde als rechtbank? Bestond het uit sadduceeën, farizeeën, wereldlijke beambten, of alle drie? Veranderde het Sanhedrin door de tijd heen? Was er één groot Sanhedrin of waren er verschillende kleinere? De bronnen spreken elkaar tegen. Wel weten we dat er voor de rechtszaak tegen Herodes farizeeën in het Sanhedrin zaten.

Aangeklaagden in moordprocessen verschenen vaak in zak en as voor het gerecht en smeekten om genade. Herodes verscheen gekleed in het koninklijk paars, omringd door gewapende volgelingen. De aanklagers waren te bang om de zaak door te zetten. Misschien wisten ze dat de Romeinse gouverneur van Syrië aan Hyrcanus had geschreven erop te staan dat Herodes ongestraft zou blijven. En aldus geschiedde. Maar voordat de zitting gesloten werd, stond een van de rechters op om tegen Hyrcanus te protesteren. Hij voorspelde dat Herodes hen op een dag allemaal zou doden, ook Hyrcanus. Josephus noemt de rechter Samaias; sommigen identificeren hem als Sjemaia, een van de vooraanstaande farizeeën van die tijd. Een citaat van hem luidt: 'Houd van werken; verafschuw heersen; en word geen vriendjes met de machthebbers.'¹⁹

Nadat zowel Antipater als zijn rivaal, de broer van Hyrcanus, vergiftigd was, trad er een nieuwe generatie naar voren. Behalve Herodes had

Antipater een dochter en drie andere zonen, maar zij werden geconfronteerd met een machtige rivaal, in de persoon van een nieuwe troonpretendent: Antigonos, de neef van Hyrcanus.

De geostrategische kaart was drastisch veranderd sinds Pompeius' invasie in Judea in 63 v.Chr. Antigonos las die kaart goed, en in 40 v.Chr. deed hij een beroep op de Parthen.

Gedreun in het Oosten

Rome kon niet aan Judea denken zonder in de verte het gedreun van Parthische ruiters te horen. Jarenlang lag Parthië aan Romes horizon op de loer.

In 53 v.Chr. trok de Romeinse krijgsheer Marcus Licinius Crassus op voor wat hij dacht dat een veroveringstocht tegen de Parthen zou worden. Het was een sterke rivaliserende staat die niet over het hoofd gezien kon worden – Rome had alle andere concurrerende rijken aan zijn grenzen al verslagen. Het machtige Carthago was vernietigd, evenals Macedonië, het Mithridatische koninkrijk (dat zich in zijn hoogtijdagen van Klein-Azië tot de Krim uitstreckte) en het Syrië van de Seleuciden, terwijl het Ptolemaeïsche Egypte tot een vazalkoninkrijk was gedgegradeerd. Parthië was nog het enige overgebleven grote rijk naast Rome. 'Het Romeinse en het Parthische Rijk waren de grootste ter wereld,' verklaarde keizer Caracalla eeuwen later.²⁰ Vanaf de derde eeuw v.Chr. kwamen de ruiters van de Parthen uit het oosten om een machtig rijk te veroveren. Het strekte zich uit van de Eufraat in het huidige Syrië tot de Merv-oase in het huidige Turkmenistan. En het was een rijke staat, zowel vanwege de eigen natuurlijke bronnen als door de controle over de handelsroute over land, de zogeheten zijderoute, en de zeeroute naar China, India en Arabië.

Voor een plunderaar als Crassus, de rijkste en mogelijk meest gewetenloze man van Rome, leek Parthië een makkelijke prooi, het volgende slachtoffer van de machtige legioenen. Maar helaas voor hem dachten de Parthen daar heel anders over. Zij waren de beste ruiters van de oude wereld geworden, en beschikten over zowel zware als lichte cavalerie. De zware cavaleristen oftewel katafrakten (naar het Grieks voor 'bedekt') droegen een pantser van ijzer en gelooid leer dat zowel de benen, de nek als het bovenlijf beschermde. Ook droegen ze een metalen helm. Hun paarden waren bedekt met een pantser van metalen schubben. Als wapen

Twée eeuwen geweld en revolutie

In 63 v.Chr. werd Judea met de val van Jeruzalem slachtoffer van de Romeinse expansiedrift. In de twee eeuwen daarna voerde het kleine land, geleid door de Joodse meerderheid, een felle strijd tegen het Romeinse Rijk. Zij toonden zich Romes meest onverzettelijke opstandelingen. Vanuit verzet tegen onderdrukking, vooral op religieus gebied, volgden drie grote opstanden. Rome reageerde telkens met ongekende wreedheid, met als tragische hoogtepunten de verwoesting van de Joodse Tempel, de val van Massada en de ondergang van de Bar Kochba-revolte.

In *Opstand in Judea* biedt historicus Barry Strauss een nieuwe kijk op deze cruciale periode, gebaseerd op recente archeologische vondsten en de nieuwste wetenschappelijke inzichten. Hij schetst een indringend beeld van de confrontatie tussen geloof en macht, en van de blijvende invloed van deze strijd op het jodendom en de wereldgeschiedenis.

BARRY STRAUSS is hoogleraar oude geschiedenis aan Cornell University, de Ivy League-universiteit in New York. Strauss is auteur, columnist en eindredacteur van de boekenreeks *The Princeton History of the Ancient World*. Eerder verschenen van hem bij Uitgeverij Omniboek onder meer *Van Augustus tot Constantijn* en *De moord op Julius Caesar*.

‘Strauss is een meester in het belichten van de sterke persoonlijkheden, de complexe motieven en de onrust tijdens de strijd van Rome om de controle over het Midden-Oosten.’

– ADRIENNE MAYOR, STANFORD UNIVERSITY

Vertaald door Roelof Posthuma

Uitgeverij Omniboek

www.omniboek.nl

NUR 683